

BLOGI

Blogi: Mitä vaihtoehtoiset laskelmat pääomavajeista kertovat eurooppalaisten pankkien tilasta ja EBA:n stressitesteistä?

Kansainvälinen talous, Rahoitusvakaus | 18.08.2016 | Helinä Laakkonen

KIRJOITTAJA

Helinä Laakkonen
Toimistopäällikkö

Finanssikriisin jälkeen isojen pankkien kuntoa on alettu testata samoin kriteerein ja säännönmukaisesti Euroopassa. Viimeisimpien EBA:n eli Euroopan pankkiviranomaisten stressitestien mukaan pankkien riskinsietokyky on parantunut ja niiden pääomatilanne on yleisesti ottaen vakaa. Stressitesteissä pankkien tappionkantokykyä ja vakavaraisuutta mitataan vaikeiden talousolojen ympäristössä.

Kutakuinkin yhtä aikaa EBA:n stressitestitulosten kanssa julkaistiin arvostettujen tutkijoiden, Viral Acharyan, Diane Pierretin ja Sascha Steffenin raportti ”Introducing the ”Leverage Ratio” in Assessing the Capital Adequacy of European Banks”. Tutkijat esittelevät raportissa vaihtoehtoisia arvioita eurooppalaisten pankkien laskennallisista pääomavajeista, jotka vaihtelevat tarkasteluun valituista stressitestimenetelmästä ja läpipääsykriteeristä riippuen 5,6 mrd. euron ja 675 mrd. euron välillä. Raportti on saanut mediassa huomiota ja siinä esitettyjä pääomavajeita on käytetty mm. kritiikkinä EBA:n stressitestejä kohtaan. Mistä tutkijoiden laskemat pääomavajeet syntyvät ja mitä ne kertovat eurooppalaisten pankkien tilasta? Entä mitä ne kertovat EBA:n stressitesteistä?

Euroopan pankkiviranomaisen stressitesteillä arvioidaan pankkien tappionsietokykyä

EBA toteuttaa Euroopan laajuiset stressitestit joka toinen vuosi yhteistyössä EKP:n ja Euroopan järjestelmäriskikomitean kanssa. Vuoden 2016 stressitestissä oli mukana 51 pankkia, ja niiden varojen osuus Euroopan pankkijärjestelmän kokonaisvaroista on noin 70 %. Stressitestien tarkoituksena on arvioida pankkien tappionkantokykyä hypoteettisessa tilanteessa, jossa pankkien toimintaympäristön tila heikkenee merkittävästi vakavien ja laaja-alaisten

reaalitalouden ja rahoitusmarkkinoiden häiriöiden seurauksena.

Stressitestin tuloksena saadaan epäsuotuisan skenaarion vaikutus pankin luottotappioihin ja ydinvakavaraisuussuhteeseen (CET1), joka on keskeinen pankin tappionkantokyvyn mittari. Stressitestien tulosten mukaan Euroopan pankkien tappionkantokyky on parantunut viimeisen kahden vuoden aikana. Pankkien keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde (13,2 %) oli sekä lähtökohtaisesti että epäsuotuisan skenaarion jälkeen (9,4 %) parempi kuin vuoden 2014 stressitesteissä. Tämä siitä huolimatta, että epäsuotuisan skenaarion vaikutus vakavaraisuuteen (-3,8 %) oli suurempi kuin vuoden 2014 stressitesteissä johtuen ankarammasta skenaariosta ja tiukemmista menetelmistä. Vaikka pankkien välillä oli merkittäviäkin eroja, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikkien pankkien ydinvakavaraisuussuhde ylitti selvästi vuoden 2014 stressitestin epäsuotuisassa skenaariossa käytetyn 5,5 prosentin viitearvon.

Euroopassa ja Yhdysvalloissa käytetyt kriteerit johtavat erilaisiin arvioihin pääomavajeesta

Toisin kuin vuoden 2014 stressitesteissä, tällä kertaa EBA ei määritellyt CET1-vakavaraisuudelle viitearvoa ("läpipääsyrajaa"), jonka alittuessa pankin pääomavaatimuksiin kohdistuisi vaikutuksia automaattisesti.¹ Näin ollen se ei se myöskään laskenut läpipääsyrajan alittaneiden pankkien laskennallista pääomavajetta, eli sitä pääoman määrää, jonka pankki tarvitsisi nostaakseen ydinvakavaraisuussuhteensa määritetylle läpipääsytasolle. Tutkijat Acharya et al. (2016) kuitenkin laskivat, että käytettäessä vuoden 2014 stressitesteissä määriteltyä viitearvoa (CET1 väh. 5,5 %) EBA:n tämän vuotisen stressitestin läpäisyrajana, **pankkien pääomavajeen suuruus olisi 5,6 mrd. euroa.**

Vaihtoehtoisesti Acharya et al. (2016) käyttävät EBA:n tämän vuotisen stressitestin läpäisyrajana Yhdysvaltojen keskuspankin Fedin stressitesteissään (CCAR) määrittelemiä läpipääsykriteereitä, joita on neljä. Kolme ensimmäistä pohjautuu vakavaraisuussuhteen erilaisiin versioihin. Neljäs kriteeri perustuu toisenlaiseen vakavaraisuusmittariin, omavaraisuusasteeseen (leverage ratio), jossa olennaisin ero ydinvakavaraisuussuhteeseen on se, että siinä pankin oma pääoma suhteutetaan riskipainotettujen saamisten sijaan pankin taseen loppusummaan.²

Tutkijoiden laskelmien mukaan kaikki EBA:n stressitesteissä testaamat pankit läpäisevät CCAR:ssa määritellyt kolme vakavaraisuussuhteen läpipääsyehto. Osa pankeista ei kuitenkaan täytä neljättä kriteeriä, jonka mukaan pankin omavaraisuusasteen tulisi olla epäsuotuisassa skenaariossa vähintään 4 %. Tutkijat raportoivat, että mikäli eurooppalaisia pankkeja olisi arvioitu Yhdysvaltojen pankeille käytetyillä kriteereillä, **olisi pääomavajeen suuruus ollut 123 mrd. euroa.**

Markkinaperusteisella stressitestimenetelmällä aikaansaatu pääomavaje valtava

Acharya et al. (2016) tekevät eurooppalaisille pankeille myös kokonaan toisenlaiset stressitestit käyttäen nk. SRISK-menetelmää. Tätä menetelmää käyttämällä päästään tuloksiin, joiden mukaan eurooppalaisten pankkien ³pääomavaje stressiskenaariossa ⁴ on 640 mrd. euroa. SRISK on akateemisten tutkijoiden kehittämä, pankkien osakekursseihin ja niiden markkinakorrelaatioihin perustuva järjestelmäriskimittari, jota käytetään riskien seurannassa ja arvioinnissa yhtenä työkaluna joskus myös esimerkiksi keskuspankeissa. ⁵

SRISK-menetelmässä Acharya et al. (2016) käyttävät vakavaraisuusmittarina P/B-lukua, ⁶ jonka he nimeävät ”markkinaperusteiseksi omavaraisuusasteeksi”. SRISK-menetelmän tuottama pääomavaje ei ole verrattavissa yllä mainittuihin EBA 2014 ja CCAR -kriteereillä laskettuihin pääomavajeisiin, koska sen laskemisperusteet vaihtelevat niin suurelta osin. Oma osansa on epäilemättä erilaisella testimenetelmällä ja erilaisella vakavaraisuusmittarilla, mutta luultavasti suurin tekijä on heidän markkinaperusteiselle omavaraisuusasteelle asettamansa korkea viitearvo, joka on 5,5 %.

Vaikka markkinoiden arvio pankin arvosta (P/B-luku) on tärkeä pankin tilan mittari, ei se volatiilisuutensa, myötäsyklisyytensä ja mahdollisten ali- tai ylireaktioiden vuoksi sovellu käytettäväksi mittarina vakavaraisuussäätelyssä. Lisäksi, pankin osakkeen markkina-arvo heijastaa ennen kaikkea markkinoiden näkemystä pankin tulevasta kannattavuudesta ja osingoista, mikä ei aina välttämättä kulje käsi kädessä pankin vakavaraisuuden kanssa. Homar, Kick ja Salleo (2016) käyvät huolellisesti läpi SRISK-menetelmän ja pankkiviranomaisten laatimien stressitestien eroja artikkelissaan ”Making sense of the EU wide stress test: a comparison with the SRISK approach”, ja mm. edellä mainituista syistä toteavat, että SRISK soveltuu huonosti viralliseksi valvojan stressitestimenetelmäksi.

Miksei omavaraisuusastetta ole käytetty kriteerinä EBA:n stressitesteissä?

Basel III -suositusten mukaisesti on Euroopassakin tarkoitus saattaa voimaan yhdenmukaistettu sääntely omavaraisuusasteen vähimmäisarvosta 1.1.2018 alkaen. Nykyinen vakavaraisuusasetus ja -direktiivi sisältävät vain pankkien velvollisuuden raportoida ja julkistaa omavaraisuusasteensa, ei vähimmäisomavaraisuusastevaadetta. Lain yksityiskohdat ovat vielä valmisteilla, mutta vähimmäisomavaraisuusvaade tulee olemaan 3 %.

Vaikka vähimmäisomavaraisuusvaade ei ole vielä osa Euroopan lainsäädäntöä, laski EBA:kin

stressitesteissään skenaarion vaikutukset pankkien ydinvakavaraisuussuhteen lisäksi myös omavaraisuusasteeseen.⁷ Acharya et al. (2016) raportoimat CCAR-stressitestin neljän prosentin omavaraisuusasteen viiterajan aiheuttamat laskennalliset pääomavajeet eivät siten ole yllätys, sillä Euroopan pankkivalvojan julkaisemista stressitestituloksista nähdään että osalla pankeista omavaraisuusaste on alle neljä prosenttia jo lähtökohtaisesti. Tällä kriteerillä laskettuna pankeilla olisi siis pääomavajeita tällä hetkellä ilman oletettua stressiskenaariotakin.

Acharya et al. (2016) laskema pääomavaje CCAR-kriteerejä käyttäen on periaatteessa mielenkiintoinen harjoitus tulevaa lainsäädäntöä silmällä pitäen, ja se tavallaan vastaa kysymykseen: ”Mikä pankkien tila olisi mikäli tuleva sääntely omavaraisuusasteen vähimmäisarvosta olisi voimassa jo nyt.” Tällaisella harjoituksella voi esimerkiksi ennakoida sitä kuinka paljon pankkien täytyy vielä tehdä muutoksia taseeseensa ennen kuin tuleva sääntely astuu voimaan. Laskelmassa olisi kuitenkin reilumpaa käyttää sitä vähimmäisomavaraisuuden astetta mikä Euroopan lainsäädäntöön on suunnitteilla (3 %), eikä toisen maan lainsäädännössä käytössä olevaa tiukempaa kriteeriä (4 %). Koska tulevan lain yksityiskohdat ovat vielä auki, vielä perusteellisempaa olisi arvioida pankkien pääomavajeita vaihtoehtoisilla omavaraisuusasteen viitearvoilla, kuten esimerkiksi EBA on tehnyt raportissaan ”[EBA report on the leverage ratio requirements under article 511 of the CRR](#)”. Raportissa EBA kalibroi eurooppalaisten pankkien mahdollisia pääomavajeita omavaraisuusasteen eri tasoilla ja määritelmillä (ks. raportin taulukko 7) ja se on osa uuden lainsäädännön valmistelua. Kuten taulukosta nähdään, neljän prosentin vähimmäistasolla saadut pääomavajearviot ovat samansuuntaisia kuin Acharya et al. (2016) raportissa esittämä pääomavaje koskien CCAR-testien 4 %:n vähimmäisvaatimusta. Kolmen prosentin vähimmäisvaatimuksella laskettu pääomavaje on sen sijaan huomattavasti vähemmän huomiota herättävällä tasolla.

Eurooppalaisten pankkien matalat omavaraisuusasteet on pitkään tiedostettu haasteeksi eurooppalaiselle pankkisektorille. Eurooppalainen pankkijärjestelmä eroaa esimerkiksi yhdysvaltalaisesta järjestelmästä mm. siinä, että asuntolainat jäävät eurooppalaisessa järjestelmässä yleensä pankkien taseisiin, kun taas yhdysvaltalaisessa järjestelmässä niistä suuri osa arvopaperistetaan ja siirretään pankkien taseista muille instituutioille. Mm. tämä ero kasvattaa pankkien taseiden kokoa Euroopassa merkittävästi suhteessa yhdysvaltalaisiin pankkeihin. Tulevasta sääntelystä tietoisina eurooppalaiset pankit ovatkin pyrkineet parantamaan omavaraisuusasteitaan viime vuosien varrella pääomia nostamalla ja taseen kokoa pienentämällä, mutta muutos ottaa aikansa etenkin nykyisessä haastavassa toimintaympäristössä.

Akateeminen tutkija voi tehdä laskelmia itse valitsemillaan kriteereillä, mittareilla tai menetelmillä, mutta viranomaisten stressitesteissä noudatetaan aina olemassa olevaa lainsäädäntöä. Stressitesteissä käytettyjen menetelmien ja määritelmien tulee myös olla yleisesti

hyväksytyjä, jotta testien tulosten pohjalta voidaan mahdollisesti vaatia pankeilta toimenpiteitä. Keskustelu vähimmäisomavaraisuusastevaateeseen liittyvästä sääntelystä ja sen vaikutuksista eurooppalaisiin pankkeihin on erittäin tervetullutta, mutta sillä ei ole juurikaan tekemistä vuoden 2016 stressitestien uskottavuuden tai epäuskottavuuden kanssa.

Asiasanat

pankit, pääoma, stressitestit, vakavaraisuus